

mazlarında onlara dua etmiştir (Müslim, "Mesâcid", 294-295). Nihayet Resûl-i Ekrem işkence altındaki müslümanları kurtarması için Velîd b. Velîd'i Mekke'ye gönderdi; onlar da umretü'l-kazâdan dönmekte olan müslümanlara katılarak Medine'ye geldiler. Bunu duyan Kureyşliler, Hâlid b. Velîd başkanlığındaki bir grup Mekkeli'yi onları yakalamakla görevlendirdi. Ancak Uşfân'a kadar giden takipçiler izlerini bulamayıp geri döndüler.

Hişâm b. Âs Hendek Savaşı'ndan sonraki bütün gazvelere katıldı. Hz. Ebû Bekir tarafından Herakleios'u İslâm'a davet amacıyla gönderilen heyet içinde yer aldı ve sözcülük görevini üstlendi. Hâlid b. Velîd kumandasında yalancı peygamber Tuleyha b. Huveylid el-Esedî üzerine gönderilen orduya katıldı ve yine Hâlid'in emrinde Ecnâdeyn Savaşı'na iştirak etti. Bir ara müslüman askerlerin gerilemekte olduğunu görünce, "Ey müslümanlar, gelin, gelin! Ben Hişâm b. Âs'ım. Cennetten mi kaçıyorsunuz?" diye bağıarak düşman saflarına daldı ve şehid düşünceye kadar çarpıştı (28 Cemâziyelevvel 13/30 Temmuz 634). Onun Yermük Savaşı'nda (15/636) şehid olduğu da rivayet edilmektedir.

Hz. Peygamber, "Âs'ın iki oğlu da mümindir" diyerek (*Müsned*, II, 304, 327, 353, 354) Amr ile Hişâm'a iltifat etmiş, Amr b. Âs da, "Allah onu şehid olarak kabul etti, beni etmedi" sözüyle kardeşinin şehâdetine imrendiğini belirtmiştir. Babaları Âs b. Vâil'in, ölümünden sonra 100 köle âzat edilmesini vasiyet etmesi üzerine Hişâm'ın elli köle âzat ettiği, Amr'ın ise bu hususu Resûl-i Ekrem'e sorduğu, onun da müslüman olmadan ölen kimseye bunun bir fayda sağlamayacağını söylediği belirtilmektedir (Ebû Dâvûd, "Veşâyâ", 16).

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, II, 304, 327, 353, 354; Müslim, "Mesâcid", 294-295; Ebû Dâvûd, "Veşâyâ", 16; İbn İshak, *es-Sîre*, s. 151, 207; İbn Hişâm, *es-Sîre* (Zekkâr), I, 246, 326-329; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 191-194; İbn Habîb, *el-Muḥabber*, s. 433; Belâzürî, *el-Büldân ve fütûḥuhâ ve aḥkâmuhâ* (nşr. Süheyl Zekkâr), Beyrut 1412/1992, s. 114, 132; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, XII/3, s. 15; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, V, 401-402; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, III, 77-79; a.mlf., *Târîḥu'l-İslâm: 'Ahdü'l-ḥulefâ'i'r-râşidin*, s. 103-105; İbn Hudeyde, *el-Mişbâhu'l-muḍî* (nşr. Muhammed Azîmüddîn), Beyrut 1405/1985, I, 242-245; II, 97-99; İbn Hacer, *el-İşâbe*, III, 604; Zirikî, *el-A'lâm*, IX, 84.

SALİM ÖGÜT

HİŞÂM ed-DESTÜVÂÎ

(هشام الدستوائى)

Ebû Bekr Hişâm
b. Ebî Abdillâh Senber el-Basrî
(ö. 153/770)

Hadis hâfızı.

Hadis rivayetinin yanında ticaretle de meşgul olduğundan satmak istediği giyim eşyalarını Ahvaz'ın kasabalarından Destüvâ'dan getirdiği için Destüvâî veya Sâhibü'd-Destüvâî diye anılmıştır. Bu nisbeyi Destevâî şeklinde okuyanlar da bulunmaktadır (Mizzî, XXX, 216). Hişâm Katâde b. Diâme, Hammâd b. Ebû Süleyman, Yahyâ b. Ebû Kesîr, Eyyûb es-Sahtiyânî ve Ma'mer b. Râşid gibi muhaddislerden hadis almış, Katâde'nin hadislerini en iyi onun bildiği, Yahyâ b. Ebû Kesîr'in rivayetlerini kitapları kaybolan Evzâî'den daha iyi koruduğu kabul edilmiştir. Kendisinden hadis rivayet edenler arasında Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, Yezîd b. Hârûn, Abdurrahman b. Mehdî, Abdullah b. Mübarek, Yahyâ b. Saîd el-Kattân, İsmâil b. Uleyye, Bişr b. Mufaddal, akranlarından Şu'be b. Haccâc, Nadr b. Şümeyl, Vekî' b. Cerrâh gibi muhaddisler bulunmaktadır.

Hâfızası son derece kuvvetli, güvenilir bir muhaddis olarak tanınan Hişâm'ın bu yönünü takdir eden Ahmed b. Hanbel ezberlediğini ondan daha iyi koruyan bir kimse bulunacağına ihtimal vermemektedir. Hadiste Hişâm'ın sözü üzerine söz söylenemeyeceğini belirten Şu'be de hocası Katâde'nin hadislerini Hişâm'ın kendisinden daha iyi muhafaza ettiğini belirtmiştir. Yahyâ el-Kattân ise bir hadisi Hişâm'dan dinledikten sonra artık onu başkasından duymanın o kadar önemli olmadığını söylemiştir. Hadis rivayetindeki bu konumu dolayısıyla kendisine "emîrü'l-mü'minîn fi'l-hadis" unvanı verilmiştir.

Bazı kaynaklarda Hişâm'ın Kaderiyye'ye mensup olduğu zikredilmektedir (Mizzî, XXX, 221; Zehebî, *Tezkiretü'l-ḥuffâz*, I, 164). Ancak Kaderiyye'nin propagandasını yapmadığı, bu mezhebin önde gelenleri arasında yer almadığı veya daha sonra bu tür görüşlerinden vazgeçtiği için rivayetleri İmam Mâlik'in *el-Muvatta'*ı dındaki hadis kitaplarında yer almıştır.

Hişâm ed-Destüvâî, Allah rızâsı için hadis rivayet ettiğini ve âhirette ancak bu sayede kurtulabileceğini umduğunu söylemiştir. Allah korkusuyla çok ağladığı ve bu sebeple gözlerini kaybettiği rivayet edilmektedir (Zehebî, *Tezkiretü'l-ḥuffâz*, I, 164).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 279-280; Buhârî, *et-Târîḥu'l-kebir*, VIII, 198; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerḥ ve't-ta'dil*, IX, 59-61; İbn Hibbân, *Meşâhîr*, s. 158; Ebû Nuaym, *Hilye*, VI, 278-286; Hâtîb el-Bağdâdî, *el-Câmi' li-aḥlâkı'r-râvî ve âdâbi's-sâmi'* (nşr. Mahmûd Tahhân), Riyad 1403/1983, I, 157; Mizzi, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXX, 215-223; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, VII, 149-156; a.mlf., *Tezkiretü'l-ḥuffâz*, I, 164; a.mlf., *el-Muḡnî*, II, 771; a.mlf., *el-İber*, I, 169-170; İbn Hacer, *Tehzîbü'l-Tehzîb*, XI, 43-45; Abdülfettâh Ebû Gudde, *Ümerâ'u'l-mu'minîn fi'l-hadis*, Halep 1411, s. 110; Wensinck, *el-Mu'cem*, VIII, 286.

İBRAHİM HATİBOĞLU

HİŞÂM b. HAKEM

(هشام بن الحكم)

Ebû Muhammed Hişâm
b. el-Hakem el-Vasîfî
(ö. 179/795)

Ca'fer es-Sâdık ve oğlu
Mûsâ el-Kâzım döneminde
İmâmiyye kelâmının
en önemli temsilcisi.

Vâsî'ta doğdu. Buradan Kûfe'ye giderek Benî Şeybân kabilesi arasında yaşadı. Önceleri Cehm b. Safvân'a intisap ettiği, İslâm'ın tevhid ve nübüvvet görüşlerini çürütmeye çalışan Seneviyye'nin önemli isimlerinden Ebû Şâkir ed-Deysânî'nin öğrencisi olduğu rivayet edilmektedir (Ebû Ca'fer et-Tûsî, *İhtîyârü ma'rifeti'r-ricâl*, s. 278). Medine'de Ca'fer es-Sâdık'la görüşen Hişâm onun yakın ilgisine mazhar olduktan sonra Şî'a'ya geçti. Ardından Ebû Şâkir ve diğer Deysânîler'e karşı yürütülen münakaşalara katıldı. Kûfe'de meşhur İbâzî kelâmcısı Abdullah b. Yezîd ile ortak ticaret yaptı. 148'de (765) vefat eden Ca'fer es-Sâdık'ın büyük oğlu Abdullah'ın imâmetini reddederek Mûsâ el-Kâzım'ı destekledi ve onunla yakın münasebet kurdu.

Hişâm b. Hakem, Halife Hârûnürreşîd devrinde (786-809) Bağdat'a giderek ticaretle meşguliyetini burada da sürdürdü. Devrinin önde gelen Mu'tezile âlimlerinden Ebû'l-Hüzeyl el-Allâf ve Ebû Bekir el-Esam ile tartışmalar yaptı; hayatının son dönemlerinde Yahyâ b. Hâlid el-Bermekî'nin huzurunda yapılan kelâm münazaralarına katıldı, bir kısmına başkanlık etti. Bir rivayete göre Hârûnürreşîd, düşüncelerini zararlı bulduğu ve Mûsâ el-Kâzım'la olan ilişkilerini sakıncalı gördüğü için Hişâm'ı hapsedirdi. Bu yüzden bazı Şîiler, Mûsâ el-Kâzım'ın öldürülmesinden aşırı fikirleri dolayısıyla Hişâm'ı da sorumlu tutmuşlardır. Hârûnürreşîd tara-